

Ympäristöministeriö

Kirjaamo

kirjaamo@ym.fi

Viite Lausuntopyyntö 20.6.2017 YM/14/400/2017, YM024:00/2016

Asia Lausunto hallituksen esitykseen laiksi jätelain muuttamisesta

Vestia Oy esittää lausuntonaan seuraavaa:

Jätelain muutos on **täysin tarpeeton**. Se on syntynyt vain yhden etujärjestön vaatimuksista, jonka johtaja on poliitikon ominaisuudessa ollut kirjoittamassa vaatimukset hallitusohjelmaan ilman minkäänlaista kriittistä arviota niiden tarpeesta ja seurauksista. Lisäksi lain muutosesitykset ovat monilta osin ristiriidassa hallitusohjelman kirjausten kanssa.

Tavoitteet

Jätelain muutosesityksen tavoitteeksi on kirjattu edistää kilpailua ja yritystoiminnan kehittymistä varmistuen samalla toimiva yhdyskuntajätehuolto, jätehuollon etusijajärjestyksen toteuttaminen ja kiristyvien kierrätystavoitteiden saavuttaminen.

Muutosesityksen vaikutusarvioinnin perusteella mikään tavoite ei vaikuta toteutuvan näillä muutoksilla. Erityisesti muiden maiden kokemuksilla vastuunjaosta yhdyskuntajätehuollossa on selvästi havaittavissa, että laaja julkinen vastuu johtaa asianmukaisen ja omavaraisen infran rakentumiseen sekä kierrätystavoitteiden saavuttamiseen. Sen sijaan suppea julkinen vastuu johtaa heikosti kehittyneeseen ja riittämättömään infraan sekä vakaviin puutteisiin ympäristönsuojelun tasossa.

Jätelain vastuunjaon muutos yhdessä omaehtoisesti toteutetun, Euroopan kireimpien hankintasäädösten kanssa johtaa yhdyskuntajätehuollon keskittymiseen muutamalle suurelle ympäristöhuollon pörssiyhtiölle, joilla on omaa käsittelykapasiteettia. Alueen pienyritykset eivät voi hankintarajoitusten takia turvautua enää kunnallisten yhtiöiden palveluihin, joten ne ajautuvat ulos markkinoilta.

Kuntavastuun raja

Jätelain muutosesitys on 2000-luvulla jo kolmas muutos, jolla muutetaan kunnan järjestämisvelvollisuuksia yhdyskuntajätehuollossa. Edellisestä jätelain kokonaisuudistuksesta ei ole kuin muutamia vuosia. Sen toimeenpano on vielä

pahasti kesken, koska esimerkiksi jätteenkuljetusjärjestelmään liittyvistä päätöksistä on kymmenittäin valituksia hallinto- ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Lainsäädännöllä tulee olla kohtuullinen ennakoitavuus ja luottamuksen suoja lakisääteisten velvollisuuksien toteuttamisessa.

Jätehuolto edellyttää kiristyvien ympäristövaatimusten toteuttamiseksi mittavia investointeja. Vestia Oy on ollut mukana rakentamassa neljän muun jätelaitoksen kanssa yli 100 M€:n jätteenpolttolaitosta lakisääteisten velvollisuuksiensa toteuttamiseksi. Investointi on perustunut lainsäädännön mukaiseen vastuunjakoon yhdyskuntajätehuollossa ja sen tuomiin jätemääriin. Nyt esitetään kuitenkin merkittäviä supistuksia kunnan järjestämisvastuuseen ja siten jätteiden siirtymistä yksityisille yrityksille. Isot investoinnit jäävät vajaakäytölle ja niiden ylläpito jää pääosin asumisessa syntyvien jätteiden maksajille eli tavallisille kuntalaisille. Heidän jätemaksunsa tulevat muutoksen seurauksena nousemaan kymmeninä prosentteja.

Valtion, seurakuntien ja tulevien maakuntien jätehuollon siirtyessä kuntavastuulta pois nämä yhteisöt kilpailuttavat jätehuollon kokonaisuuksina, joihin pienet paikalliset ympäristöhuoltoyritykset eivät kykene osallistumaan, koska niillä ei ole omaa jätteiden käsittelyä. Ne ovat tähän asti turvautuneet kuntien käsittelyyn, mikä nyt rajataan hankinta- ja toissijaisen palvelun rajoituksilla pois. Hyödyn saajina ovat muutamat isot ympäristöhuoltoalan pörssiyhtiöt, aivan niin kuin muutosesityksen alulle panijat ovat toivoneetkin.

Kuntien (kunnalliset jäteyhtiöt) kilpailuttaessa jätehuoltoa urakka-alueet on muodostettu siten, että pienyrityksilläkin on mahdollisuudet olla kilpailussa mukana. Kilpailu on näin aitoa ja tervettä. Vestia Oy on mm. kilpailuttanut jätekuljetuksia yli kymmenen vuoden ajan. Koko ajan pienet yksityiset ympäristöhuoltoyritykset ovat hoitaneet merkittävän osan urakoista. Asiakashinnat on tällä tavalla pystytty pitämään myös kohtuullisina.

Vuonna 2012 voimaan tulleen jätelain kokonaisuudistuksen toimeenpano on vielä pahasti kesken. Laki edellytti mm. kuntavastuulla olevan jätteenkuljetusjärjestelmän uudelleen tarkastelua määräajassa lain määrittelemien kriteerien perusteella. Useimmissa tarkasteluissa on todettu, etteivät lain määrittelemät kriteerit toteudu yksityisten yritysten toteuttamassa jätteenkuljetuksessa, minkä vuoksi on siirryttävä kunnan kilpailuttamaan järjestelmään. Päätöksistä on järjestelmällisesti valitettu hallinto- ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Korkeimman hallinto-oikeuden linjaukset ovat tukeneet kunnan järjestämää jätteenkuljetusta, mutta monet prosessit ovat vielä kesken.

Koska suurten ympäristöhuoltoyritysten näkökulmasta vuoden 2012 lainsäädäntö on johtamassa monissa tapauksissa kunnan järjestämään ja kilpailuttamaan jätteenkuljetukseen, ovat ne etujärjestönsä kautta käynnistäneet lainmuutoshankkeen kuntavastuun supistamisesta turvatakseen omat etunsa.

Kunnan toissijainen jätehuoltopalvelu

Merkittävin muutos on pykälässä mainitun jätehuollon palvelutarjonnan puutteen arviointi. Perustelujen mukaan se olisi jätehuoltoviranomaisen tehtävä, ei palvelun tarvitsijan eikä palvelun tuottajan. On sängen outoa, että arvioinnin toteuttaja olisi taho, joka ei ole missään tekemisissä jätehuoltomarkkinoiden kanssa, ei käyttäjänä eikä toteuttajana. Miten jätehuoltoviranomainen hankkisi tarvittavan tiedon markkinatilanteesta säännöllisesti ja aina kun tilanne muuttuu esimerkiksi laajan kunnallisen jäteyhtiön eri alueilla. Esimerkiksi yksityisten jätehuoltopalvelujen kohtuuttomat hinnat on mainittu eräänä perusteena palvelun puutteen arvioinnissa. Eihän viranomainen saa edes kuntavastuullisen jätteen osalta yksityisten yritysten kuluttajahintatietoja, vaikka sillä on siihen lakisääteinen oikeus. Miten sitten yritystoiminnan jätteiden osalta?

Kaikista parhaiten palvelutarjonnan puutteen tietää se, joka palvelua tarvitsee. Tällainen keinotekoinen, täysin asiaan nähden suhteeton ja valtavan byrokraattinen sekä palvelun tarvitsijaa nöyryyttävä järjestelmä on tarpeeton. Kuten vaikutusten arvioinnissakin todetaan, puutteen arviointi on jo nykymuodossaan ollut mahdotonta, saati sitten vielä sitä kiristämällä.

Kirjanpito kunnan jätehuoltopalveluista

Muutosesityksessä esitetään laajennettavaksi jätelaitosten kirjanpitovelvollisuutta nykyisen markkinaehtoisen palvelun lisäksi toissijaiseen palveluun sekä lisäksi sen erittelemistä vielä jätelajeittain ja käsittelymenetelmittäin. Näin laaja kirjanpitoerittely on aivan kohtuuton, valtavan byrokraattinen sekä perusteiltaan kestämaton. Markkinaehtoinen jätehuolto voidaan kirjanpidossa eritellä, koska sitä säätelee erillislaki (hankintalaki). Toissijainen jätehuoltopalvelu on lakisääteistä toimintaa ja sen erittely muusta lakisääteisestä toiminnasta ja vielä jopa jätelajeittain ja käsittelymenetelmittäin on tarpeetonta, valtavan byrokraattista ja jopa mahdotontakin.

Esimerkkinä mainittakoon, että otamme usein vastaan toissijaisena palveluna sekalaisia lajittelemattomia jätekuormia. Kuorma punnitaan tuotaessa. Tästä se lähtee lajitteluun, jossa kuorma lajitellaan eri hyötykäyttöön meneviin jätelajeisiin sekä mahdollisesti vielä loppusijoitettavaan jätteeseen. Kaikkia lajikkeita ei välttämättä saada yhdessä lajittelussa erilleen, vaan niitä pitää prosessoida useissa käsittelyissä. Lajittelutoiminta on jatkuvaa prosessia, jossa ei voida erotella yksittäisiä kuormia. Vastaanotetun yksittäisen sekalaisen kuorman jakautuminen jätelajeihin ja edelleen lopullisiin käsittelymenetelmiin on **täysin mahdotonta mitata** niin, että siitä saataisiin kirjanpitoon asti luotettava tulos.

Sidos- ja hankintayksikkösäädökset

Lakiesityksessä esitetään jätelaitosten toiminnan rajaamista markkinoilla 10 %:iin liikevaihdosta. EU:n jätedirektiivi sallii markkinoilla toimimisen 20 %:lla liikevaihdosta. Perusteluissa ei ole esitetty mitään perustetta sille, miksi Suomen jätehuollossa on erityistarve rajata markkinaehtoista toimintaa puolta pienemmäksi kuin muualla

Euroopassa, jossa ollaan kuitenkin Suomea korkeammalla tasolla jätehuollossa ja kierrätyksessä.

Kun nykyistä kuntavastuuta yhdyskuntajätehuollossa supistetaan, rajoitetaan kuntien toimintaa markkinoilla ja toissijaisissa jätehuoltopalveluissa, siirtyy yhdyskuntajätehuolto merkittäviltä osin muutosesityksen alulle panijoiden tavoitteiden mukaisesti suurille ympäristöhuoltoyrityksille, joilla on omaa käsittelykapasiteettia. Suurin osa ympäristöhuoltoalan yrityksistä on kuitenkin pieniä paikallisia yrityksiä, jotka turvautuvat kuntayhtiöiden käsittelypalveluihin. Näiden toimintaedellytykset tulevat huomattavasti heikentymään. Tämä kaikki tulee heikentämään merkittävästi taajamien ulkopuolisten alueiden jätehuoltoa ja nostamaan siellä toimivien yritysten ja asukkaiden kustannuksia.

Jätelain muutosesitys vs hallitusohjelma

Yritystoiminta

Hallitusohjelma

- yritystoiminnan edellytyksiä kaikessa päätöksenteossa vahvistetaan
- markkinoiden toimintaa, vapaata kilpailua ja pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia hankintaprosesseihin edistetään uudistamalla keskeistä lainsäädäntöä ja purkamalla kilpailua estävää toimialakohtaista sääntelyä

Jätelain muutosesitys

- edistää muutaman suuren ympäristöhuoltoalan suuren pörssiyrityksen toimintaa
- heikentää satojen pienten paikallisten ympäristöhuoltoyritysten toimintaedellytyksiä
- heikentää vapaata tervettä kilpailua ja pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia hankintaprosesseihin, koska kuntavastuulta jätehuolto siirtyy toimijoille, jotka kilpailuttavat suurina kokonaisuuksina (valtio, seurakunnat, tulevat maakunnat). Kuntien hankinnat on jaettu pienempiin kokonaisuuksiin, jolloin pienillä paikallisilla yrityksillä on ollut hyvät mahdollisuudet urakoihin.
- kuntayhtiöt eivät voi osallistua suurten kokonaisuuksien kilpailutukseen sidos- ja hankintayksikkösäädösten rajoitusten takia

Kiertotalous

Hallitusohjelma

- hyödynnetään kiertotalouden mahdollisuuksia
- muutetaan jätelakia siten, että kunnille jätelaissa annetut yksinoikeudet rajataan asumisessa syntyviin jätteisiin alueelliset erityispürteet huomioiden

Jätelain muutosesitys

- julkisen vastuun rajaaminen heikentää kierrätystavoitteiden saavuttamista kuten lakiesityksen vaikutusten arvioinnissa vertailut muiden maiden kokemuksiin osoittavat

- kunnallisten jätelaitosten investointihalukkuus kierrätykseen vähenee lainsäädännön jatkuvan ennakoimattomuuden sekä jätemäärien pienentymisen takia

Normien purkaminen

Hallitusohjelma

- säädöspolitiikan ohjausta selkeytetään tavoitteena sääntelyn nettomääräinen keventäminen ja säädöksille vaihtoehtoisten ohjauskeinojen lisääminen
- turhan sääntelyn purkaminen ja hallinnollisen taakan keventäminen
- EU-säännösten toimeenpanossa pidättäydytään kansallisesta lisäsääntelystä
- perustetaan lainsäädännön vaikutustenarviointielin, jonka tehtävänä on varmistaa lainsäädännön vaikutusarviointien laatu
- perataan säädökset, jotka eniten haittaavat kansalaisten arkea, yritystoimintaa, maataloutta, investointeja, rakentamista, tervettä kilpailua ja vapaaehtoistoimintaa

Jätelain muutosesitys

- mikään edellä mainituista hallitusohjelman lupauksista ei toteudu jätelakiesityksessä
- esityksellä monimutkaistetaan nykyisiä jätelainsäädöksiä ja lisätään sääntelyä uusilla velvoitteilla
 - kunnan vastuun rajaaminen kun edellisessä vasta 5 vuotta sitten tehdyssä kokonaisuudistuksessa laajennettiin samaa asiaa
 - lisää sääntelyä (toissijaisen palvelun selvillä olo, kirjanpitovelvoitteiden lisääminen, hankintalain sidosyksikkörajaukset, jne.)
- mitään ei pureta, päinvastoin hallinnollinen taakka jätehuollon toimijoille ja viranomaisille lisääntyy huomattavasti
- ylipäätään jätelain muutostarpeen arviointi on puutteellinen, koska nykyinen laki kokonaisuudessaan uudistettiin 2012. Muutosesitys on yhden edunvalvontajärjestön vaatima ja hallitusohjelmaan kirjaama.
- hallituksen muutosesityksessä todetaan, että vaikutusten arviointiin liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä eikä yksiselitteisiä arvioita voida antaa. Kuvaileviinkin arvioihin liittyy epävarmuustekijöitä, sillä monet arvioinnin kohteena olevista keskisistä vaikutuksista ovat vaikeasti määriteltävissä ja mitattavissa. Tämä ei anna todellakaan luotettavaa kuvaa muutosesitysten todellisesta tarpeesta saatikka sen laadusta.
- hankintalain toimeenpanossa Suomi on Puolan ohella ainut EU-maa, joka omaehtoisesti kiristää kansallista lainsäädäntöä jopa neljäsosaan siitä mitä direktiivi sallisi. Jätehuollossa kiristys on puoleen EU:n sallimasta. Mitään erityistä syytä tähän ei ole. Näin ei ainakaan toteudu hallitusohjelman lupaus hankintalain uudistuksesta kansallista etua ja kansalaisten hyvinvointia tukevaksi.
- muutoksella ei perata vaan päinvastoin lisätään kansalaisten arkea haittaavaa toimintaa (kuntalaisten jätemaksut nousevat kymmeniä prosentteja), lisätään yritystoimintaa haittaavaa toimintaa vähentämällä pienten paikallisten ympäristöhuoltoyritysten toimintamahdollisuuksia sekä vähennetään tervettä

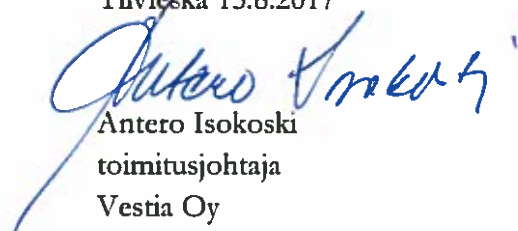
kilpailua yhdyskuntajätehuollon keskittyessä suurille ympäristöhuollon pörssiyrityksille, vähennetään kunnallisten jätelaitosten investointihalukkuutta.

Yhteenveto

Jätelain muutosesitystä ei tule toteuttaa. Muutoksen tarvetta ei ole perusteltu eikä sen vaikutusarviota ole tehty luotettavasti ja hyvän lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Muutoksella olisi huomattavia haitallisia vaikutuksia niin tavallisille kuntalaisille, jätelaitoksille, jätehuoltoviranomaisille kuin myös pienille paikallisille ympäristöhuoltoyrityksille. Vuonna 2012 voimaan tulleen kokonaisuudessaan uudistetun jätelain toimeenpano on merkittävältä osin vielä kesken mm. puuttuvan oikeuskäytännön osalta. Muutokseen ei tule ryhtyä vain yhden intressiryhmän vaatimuksesta.

Toimivan ja kohtuuhintaisen jätehuollon turvaaminen myös syrjäseutujen kuntalaisille ja yrityksille edellyttää sidos- ja hankintayksikkösäädösten hyväksymistä EU:n salliman 20 %:n mukaisesti. Rajaus voidaan toteuttaa hankintalain poikkeussäädöksellä tai vain tältä osin jätelain lisäyksenä.

Ylivieska 15.8.2017

Antero Isokoski
toimitusjohtaja
Vestia Oy